

Et Forsvar for den Challetonske Løvfabrikation.

Af Fabrikeier M. Drewsen paa Silkeborg.

I Tidsskrift for Landoekonomie, sjette Binds fjerde Heste, findes en Afhandling om Løvens og Løvemoseernes Behandling af Hr. polyt. Cand. Administrator Holm. I denne Afhandling gjøres et Angreb paa den Challetonske Fabrikationsmaade, og da vi endnu ere de eneste hertillands, der arbeide efter dette Princip, have vi troet ikke at burde lade denne Deel af Afhandlingen henstaae ubesvaret, og vi skulle derfor tillade os følgende Bemærkninger:

I Aaret 1857, samme Aar som Hr. Holm besøgte Challetons Fabrik, reiste vi derhen, efterat vi isorveien hos den herværende franske Legation havde skaffet os de fornødne Anbefalingsbrevveiser for at legitimere os for Herr Challeton. Efterat have seet hans Fabrik, og overbevist os om hans Fabrikations Fortrinlighed, og efterat have erhholdt de nødvendige Oplysninger om Fabrikens Drift, oprettede vi strax en Contract med ham om Leveringen af de nødvendige Tegninger til det herværende Anlæg, og bestemtes der endvidere, at naar Fabriken var færdig skulde Herr Challeton indfinde sig her, for at sætte den igang og tillære Folkene. I April Maaned dette Aar begyndte vi at bygge, og i den sidste

Halvdeel af Juni Maaned blev Fabrikken sat igang. Uagtet vi i de første 14 Dage daglig havde Regnveir, og uagtet Folkene vare uvante med denne Arbeidsmaade, og det gif her som ved enhver ny Fabrik, at der var et og andet, som maatte hjælpes efter, blev der dog i Gjennemsnit indtil den første August, da Fabrikken blev standset paa Grund af Aarstiden, daglig fabrikeret ca. 30,000 Stk. Tørv. Til næste Aar have vi engageret en tydsk Tørvemester med hans Personale, og det er da ingen Tvivl underkastet, at den daglige Produktion idetmindste vil blive 40,000 Stk. Tørv, naar man erindrer, at Tydskerne arbeide fra Solen staaer op til den gaaer ned, medens derimod Arbeidstiden i denne Sommer kun var fra Kl. 6 om Morgenen til 6 om Aftenen, og i denne Tid stod Fabrikken daglig 1 til 2 Timer, fordi Arbeiderne ikke kunde levere den tilstrækkelig Tørvemasse. Betalingen til den tydske Mester er 4 Mk. for 1000 Stk. Tørv fuldfærdige, inclusive Stakningen, og regne vi altsaa Fabrikationen lavt anjat kun til 40,000 Stk. om Dagen, og til en Gjennemsnitsvægt af $\frac{3}{4}$ \mathcal{A} pr. Stk., saa vil den daglige Fabrikation blive 15 Tøns, som naar Arbeidstiden regnes til 3 Maaneder altsaa vil blive 1,350 Tøns, der vil koste i Arbeidsløn 2,400 Rd. Opstille vi med Herr Holm, at en saadan Fabrik skulde koste ca. 48,000 Frc., hver Frc. beregnet til 2 Mk. 2 \mathring{a} , og der heraf skulde gaae til Forrentning, Reparationer og Amortisation 13 pCt. eller 2,210 Rd., saa vilde dette, tillagt Arbeidslønnen, udgjøre en Sum af 4,610 Rd., og en Tøns Tørv vilde altsaa komme til at koste 3 Rd. 2 Mk. 8 \mathring{a} . Nu er det derimod ganske vist, at en saadan Fabrik, efter de forskjellige Localiteter, kun vil koste 12 à 13,000 Rd. Renten, Reparationer o. s. v. ville altsaa kun blive 1,560 à 1,690 Rd., og en Tøns Tørv vilde saaledes komme til at koste 2 Rd. 5 Mk. 10 \mathring{a} à 3 Rd. 3 Mk., medens Herr Holm opgiver den til 6 à 7 Rd. Det forstaaer sig, han kunde ligesaagodt have jagt 12 til 14 Rd.; den ene Angivelse vilde være ligesaa „falsk“ som den anden. Den Tørvemose, hvori vi her arbeide, er af en saa daarlige

Maasse som vel kan tænkes, let, trævlet og meget svampet, men uagtet dette ere de fabrikerede Løv et saa udmærket Brændematerial som man kan ønske. Løven er saa haard som Steen, giver intet Smuld, er meget let at faae Ild i, brænder med en stærk klar Flamme, giver kun en Afstemængde af 6 til 7 pCt., og som et yderligere Beviis paa Løvens Fortrinlighed tjener, at der er gjort flere vellykkede Forsøg med at smedde ved dem. Vi tage derfor ingenlunde i Betænkning at raade Enhver, der har en Løvemose og ønsker at udbringe det Beste og Bedste af denne, at arbeide efter det Challetonske Princip. Fabriken kan naturligviis bygges større og mindre efter Godtbefindende, og ville vi, paa Grund af Sagens Vigtighed for vort Land, staae Enhver, der ønsker det, til Tjeneste med vor Erfaring.

Herr Holm mener, at Løveproductionen ikke egner sig til Fabrik anlæg, fordi der ikke levnes denne mere end 3 til 4 Maaneder om Aaret, og fordi Veirliget i denne korte Tid kunde blive fugtigt. Hertil maae vi bemærke, at den korte Tid netop bør benyttes paa den hensigtsmæssigste Maade, og naar man med det samme Mandskab, understøttet af en Fabrik, kan levere Millioner, hvor man ellers kun leverer Tusinder, maa dog denne Maade at arbeide paa foretrakkes. Og naar dertil kommer, at et saadant Anlæg, ved at arbeide i 3 til 4 Maaneder, ikke alene betaler sin Rente, men ogsaa giver et betydeligt Overskud, har en saadan Fabrik ikke lidet forud for mange andre, der maae slide sig hele Aaret igjennem, for at opnaae det Resultat, der her opnaaes i den kortere Tid. Hvad det fugtige Veirlig angaaer, da har dette en langt mere skadelig Indflydelse paa de almindelige Løv end paa de Challetonske, da disse i meget kort Tid opnaae en saadan Haardhed, at Vandet ikke mere kan trænge ind i dem, saaledes som det derimod er Tilfældet med den porøse Skjæretøv og med den, almindelig daarlig, æltede Løv. Bliver Veiret saa regnfuldt, at det i nogen væsentlig Grad skulde kunne indvirke paa Fabrikationen, saa rammer et saadant Uheld

ikke Tørvfabriken alene, men Tørvproduktionen i det Hele, og Prisen paa Tørvene vil da stige i Forhold til det mindre Quantum, der er tilvirket. Tørvfabriken er med Hensyn til det fugtige Veir ikke underkastet værre Chancer end Teglværkerne, af hvilke de 99 af 100 arbeide under aaben Himmel; men naar Herr Holm udtaler: „at man ikke er kommen et Skridt videre i Henseende til Frigjørelsen for Afhængigheden af Veirliget“, da maae vi lade ham vide, at Herr Roy i Schweiz har begyndt at opføre Tørrelader, som vi saae vare i Brug da vi i August Maaned besøgte ham. Vi skulle være ganske enige med Herr Administrator Holm i, at dersom Maskineriet bræktes itu, maa Fabriken staae, men vi tro ikke at dette er noget enestaaende for Tørvfabriken, men rammer ligesaafuldt enhver som helst anden Fabrik, og skulde man afholde sig fra at bruge Maskiner af Frygt for at brække itu, saa vilde det nok komme til at see galt ud med Industrien.

Den anden Feil ved Metboden, Herr Holm gjør opmærksom paa, er den: „at Tørvens Forbedring ikke svarer til det derpaa anvendte Arbeide, omendstjændt Tørvens Tæthed bliver forøget en halv Gang over almindelig Ustetørv“ og: „at Slemme- og Sigteapparaterne burde bortkastes som noget aldeles unødvendigt, Slemmeapparatet, fordi der i vore Tørvmoser intet findes at borttage med Undtagelse af en lille Smule Sand, og Sigteapparatet fordi Hullerne hvert Dieblif maae stoppe sig og derved tilveiebringe en Standning af Fabrikationen medens Hullerne renses eller en ny Sigte indfattes.“

Til disse Paastande maae vi bemærke, at Slemmeapparatet er aldeles nødvendigt, for at borttage de tunge ubrændbare Stoffer, der findes i Tørvmassen, og naar Herr Holm mener, at disse indskrænke sig kun til en lille Smule Sand, ville vi underrette ham om, at under hver af de herværende store Slemmeapparater løber en Rende 12 Tommer i Kvadrat, hvorigjennem de tunge Stoffer, der ere bortslemmede fra Tørvmassen, bortløbe, naar et Skud i Enden af Renden aabnes, og at det har hændt sig flere Gange, naar vedkommende Ar-

beider ikke tidsnok har aabnet Skuddet, at Renden var saa tilstoppet, at der maatte jages en Stang igjennem den for at slaffe Luft, og at det er denne Slemning, som formindsker Afstemængden, er en Selvfølge, og skjøndt Herr Holm siger: „at der naturligtviis er ingen, som har nogen Forstand paa Virkningen af en Slemning, der troer paa en saadan Afstemmindskelse“ er dog denne tilstede i den ringe Grad af 6 til 7 pCt., og dette bevirker da igjen, at Gløderne, naar Tørv er udbrændt, ligge klare som af Brænde, medens derimod andre Tørvegløder ere omgivne af en tyk Skal af Afte, der forhindrer Varmeudviklingen. Hvad Sigteapparatet angaaer, da er der ingen Tale om at Hullerne stoppe sig, naar Balsen, der maler Tørvemassen, gjør sin Skyldighed, men selv om dette ikke er Tilfældet, og Hullerne i Sierne skulle stoppe sig, da foraarsager dette ingenlunde nogen Standsning af Fabrikken, da Sigten er saaledes indrettet, at den under Maskinens Gang i et Nu kan blive stilt af med de Trævler og Rødder, der forhindre Tørvemassen i at slippe igjennem. At indsætte en anden Sigte, som Herr Holm mener, medens den første bliver renset, kan der aldeles ingen Tale være om, da Sigterne ere faststaaende Cyliindere. At dette sidste Apparat kan undværes naar Balsen, som tidligere er sagt, gjør sin Skyldighed, skulde vi indrømme, men for en Sikkerheds Skyld er det dog hensigtsmæssigt at bibeholde det.

I den tredje og sidste Indvending mod Challeton's Princip siger Herr Holm: „i Henseende til Fortætningen kan denne Fabrikationsmaade knap engang, og kun ved meget forøget Arbeide, virke paa de lettere Tørvearter, de, der allermest trænge til at fortættes, nemlig de øvre Lag af Høimoserne, men den formaaer ikkun med Held at virke paa den alt iforveien tætte plastiske Tørv, der allerede ved en simpel Ustning giver et godt Brændsel.“

Det er netop paa den lette trævlede Tørvemasse, at Metoden viser sin Fortrinlighed, idet den forvandler, ved aldeles at finmale Trævlerne, den lette svampede Tørv til en steen-

haard fast Masse, og Virkningen sees langt mere paa den overste Deel end paa den underste Deel af Mosen, da denne bærer Tendantsen i sig til Tæthed. „Det forøgede Arbeide“ Herr Holm omtaler, finder aldeles ikke Sted, Maskinen arbeider eens og leverer det samme Quantum Torv hvad enten Massen er trævlet eller ikke.

Naar Fabriken her til Sommer er igang, vil det staae Enhver frit for ved personlig Nærværelse at overbevise sig om, at hvad vi her have skrevet, er grundet paa Virkelighed, og ikke som Herr Holms grebet ud af Luften.

Silkeborg, i December 1858.
